

FILOZOFICKÉ PROBLÉMY BIOLÓGIE NA MEDZINÁRODNOM SYMPÓZIUM EVOLUČNÝCH BIOLÓGOV

V dňoch 5.—11. júla 1987 sa v Prahe konalo už piate medzinárodné sympózi-um o súčasnej novej syntéze v evolučnej biológii. Toto zaujímavé vedecké podujatie organizovala Laborať evolučnej biológie ČSAV a jeho predsedom bol Prof. Dr. V. J. A. Novák, DrSc. Sympózia sa zúčastnili poprední odborníci z Japonska, Kanady, Anglicka, USA, Talianska, ZSSR, Švajčiarska, Austrálie, Nového Zélandu, Belgicka, Fínska, Poľska, NDR, Maďarska a Československa.

Filozofické aspekty evolučnej biológie sa vyskytovali vo viacerých príspevkoch v špecializovaných sekciiach — molekulárna biológia a evolučná syntéza; problémy adaptácie a prírodného výberu v kontexte súčasnej evolučnej syntézy; problém makro- a mikroevolúcie; problém správania a sociálnych vzťahov v evolúcii; biologické a psychologické aspekty v evolúcii ľudského myslenia — explicitnejšie boli sformulované v referátoch venovaných dejinám evolučnej biológie. Filozofickým a metodologickým otázkam súčasnej syntetickej evolučnej teórie bola venovaná samostatná sekcia, v rámci ktorej vystúpili špecialisti, ktorých už dlhšiu dobu poznáme aj u nás z publikácií o filozofických problémoch biológie. Konkrétne R. S. Karpinskaja (ZSSR) sa zamerala na problematiku poznatkovej syntézy, K. Wenig (NDR) všeobecne charakterizoval evolúciu a naznačil súvislosti medzi filozofickou teóriou evolúcie a synteticou teóriou, K. Lastowski (PLR) vystúpil so zaujímavou koncepciou o agregáčnych a disagregáčnych procesoch v biologickej teórii evolúcie. Vystúpenie V. J. A. Nováka o progrese v biológii vyvolalo bohatú diskusiu o tom, či možno hovoriť o progrese v biológii, v akom zmysle, aké sú jeho kritériá atď. Na tento problém nadviazal E. Schoffeniels (Belgicko) a vystúpil proti chápaniu evolúcie ako procesu náhodných zmien, pričom viackrát zdôraznil, že organizmus sám mení prostredie, takže nasledujúce generácie dostávajú už modifikovanú informáciu o zmenenom prostredí. M. B. Williams (USA) obhajoval jednu zo základných téz syntetickej evolučnej teórie, že nie druhy, ale populácie sú základnou jednotkou evolúcie, pričom ťažkosti hlbšieho osvojenia tejto tézy spočívajú podľa neho v tom, že je v rozpore s našou intuíciou. Prehľad o tom, ako vymedzujú druh a populáciu poprední evolucionisti 20. stor. poskytol vo svojom príspevku H. E. H. Paterson (Austrália), C. I. J. M. Stuart (Kanada) v súvislosti s explanáciou v biologickej evolučnej teórii uvažoval o možnostiach uplatnenia teleonomického modelu pri vysvetľovaní kauzality biologických systémov. Do sekcie filozofické a metodologické otázky súčasnej syntézy v evolučnej biológii boli zamerané aj príspevky československých účastníkov — L. Kováč: *Súčasná kognitívna biológia*, L. Bělka: *Vedecký kreacionizmus*, J. Murgaš — J. Zeman: *Filozofický problém vývoja*, I. Dolejší: *Evolučná biológia a prax*.

Na tomto pražskom sympóziu dostala veľký priestor prezentovať svoje výskumné zámery nedávno vzniknutá medzinárodná pracovná skupina v Osake (1986). V diskusii za okrúhlym stolom vystúpili čelní predstavitelia *Osackej skupiny pre skúmanie dynamických štruktúr v biológii* B. C. Goodwin (Veľká Británia), D. Lambert (Nový Zéland), G. Sermoni (Taliansko), A. Sibatani

(Japonsko). Zaujímavé je úsilie tejto skupiny nájsť jednotiaci filozofický a metodologický základ výskumného programu v štrukturalizme.

Vystúpenia a spontánna diskusia vo filozofickej sekcii ukázali nielen rozmanitosť a otvorenosť problémov evolučnej biológie v súčasnom štádiu jej vývinu, ale aj perspektívy a hranice ich riešenia z rôznych filozofických pozícií.

Zuzana Kiczková

FILOZOFI A PRÍRODOVEDCI INTERDISCIPLINÁRNE

V Slovenskej akadémii vied sa stali už tradíciou spoločné interdisciplinárne podujatia filozofov a špeciálnych vedcov k aktuálnym vedeckým problémom. Stačí uviesť také podujatia ako boli *Hmota a pohyb z hľadiska filozofie a súčasných prírodných vied* (1979), *Kauzalita z hľadiska filozofie a súčasných prírodných vied* (1984), *Materialistická dialektika a systémové postupy vo vede* (1981), *Modely a modelovanie vo vedeckom poznaní* (1982), *Matematizácia a formalizácia vo vedeckom poznaní* (1983) atď. Úspešne sa rozvíjajú i dvojsmerné stretnutia filozofov s vedcami jednotlivých vedných disciplín.

V dňoch 23.—24. 6. 1987 usporiadal Ústav filozofie a sociológie SAV v rámci HÚ IX-3-7 *Filozoficko-metodologické otázky rozvoja špeciálnych vied* — koordinátor akademik V. Filkorn a ČÚ IX-3-7/1 *Filozoficko-metodologické problémy prírodovedného poznania* — zodpovedný riešiteľ PhDr. J. Dubnička, CSc., interdisciplinárne sympóziu *Kategórie materialistickej dialektiky a prírodovedné poznanie*. Sympóziu zahájil podpredseda SAV a koordinátor HÚ akademik V. Filkorn.

Cieľom sympózia bolo poukázať na špecifiku filozofických a špeciálno-vedných kategórií, na úlohu kategóriálneho aparátu materialistickej dialektiky pri výstavbe prírodovedných teórií, ako aj na úrovni súčasného vedeckého poznania postihnúť proces formovania nových pojmov, kategórií a princípov v špeciálnych vedách.

Úvodný referát *Kategórie materialistickej dialektiky v prírodovednom poznaní* (PhDr. J. Dubnička, CSc. — Ústav filozofie a sociológie SAV) bol venovaný ontologickej, gnozeologickej, logickej, metodologickej a svetonázorovej funkcii kategórií materialistickej dialektiky. Kategórie sa stávajú v prírodovednom poznaní prostriedkom teoretického zovšeobecňovania a zároveň napomáhajú pri hľadaní možných riešení uzlových problémov vedy a perspektív ich vývinu.

Dôležitú úlohu pri skúmaní vzájomného vzťahu filozofických a špeciálno-vedných kategórií majú všeobecnovedné kategórie, ktoré ako dôležité fundamentálne pojmy vedy zahrnujú do svojho obsahu jednotlivé vlastnosti špeciálno-vedných ako aj filozofických kategórií. Sú aplikovateľné vo všetkých oblastiach vedeckého poznania. V súčasnosti je dôležité hlbšie rozpracovať mechanizmus transformácie filozofických kategórií do špeciálno-vedných cez všeobecnovedné a u jednotlivých kategórií hľadať ten invariant, ktorý sa zachováva na všetkých úrovniach ich všeobecnosti.

Po úvodnom referáte nasledovali referáty z fundamentálnych prírodných vied — matematika, fyzika, astronómia, biológia, genetika a kybernetika.

V referáte *K súčasným tendenciám vo vývoji základov matematiky* (RNDr.